

ה מ א ס ך

לחדש שבת תקמ"ו

א שירים

לכבוד איש מהולל בשערים, ביתו פתוח לכוהן, יבא
אלהים וחפץ בחזותיו, ה"ה ריעי ומיודעי ס"ח וקנין
עם, לפני חלכים יתיצב, שומר טוב ופיק רצון,
כה"כ בשחלי הירק מעדלסהיים ג"ר בעיר שטראקבוכג
על יום בשוכה, כאשר בשמחת לבו גלה את אול
לאחור, עשה כ" חסד עם עמו ביד אדוניו החלך
המושל, אדיר זרב תבונות לודוויג י"ו יר"ה מושל
במלכויות כרא"לע ונאווארי וכו' כי נתן דת לכבוד
ישראל על ימנו עוד חסד נפש בשער.

* *

* *

בהדרך נפתלי אל מי דמית?
הקי אל שמרת גם דרכי יושר;
גיון לא יטך אף לא רוב עושר;
בין שרים אנשי שם שם טוב קנית!

כשמים

ד (פ)

* *

* *

בְּשֵׁמוֹת מַגֵּל מִים יִדְּקוּ ,
 אֶרֶץ תִּצְיֵא לָהֶם יִשְׁקוּ יִשְׁבִּיעוּ :
 בֶּן אִישִׁים כְּמוֹךָ אוֹמֵר יִבִּיעוּ ,
 וּמִנִּידֵי עַמִּים רָצִין יִפְּקוּ .

* *

* *

כָּעֵת בַּשָּׂרֶת טוֹב צוֹף אֶמְרוּ לְשִׁפָּר
 לֵאמֹר: שׁוּר בֵּית יַעֲקֹב! אִזּוֹר לָךְ זֹרֵחַ :
 כֹּה דַבֵּר נִמְלֶךְ כֹּה חָק עַל סֶפֶר :

* *

* *

אֵל יְתֹו יַעֲקֹב עוֹד מִכֶּם בַּשִּׁיעַר
 בְּמִכֶּם שׁוּר וְשָׂה בָּא אֶל מִטְבֵּחַ
 רַב יִתְרוֹן הָאָדָם עַל בְּהֵמוֹת יַעַר :

מ א ת

בְּרִלִין אִזּוֹר שְׁנַת תַּק"ט לַפ"ק . אוֹהֶבֶד כִּנְפֹשׁ
 נִפְתְּלֵי הַיָּרֵךְ וּוְזוֹל .

ב

מכתבים

באררחובות

לשקת ערבות מעט לה"ק ולהנחיה בה השמים המוצאים במשנה
ושקלים על משקל העברי, למען הרחוב את גבולה ותגדל תפארתה.

נודע לכל משכיל, כי מעת גבר האויב, ויגל ישראל
מעל אדמותיו, נשכח הרבה מן הלשון העברית,
כי לא נשאר לנו מומנה רק מה שנמצא בת"כ, והשאר אשר
לא השתמש בו הכותבים, מכילי נודע אליו בחיבור מאמרים
וסדור מליצותיהם, אהבנו לא נדע מאומה. — ודבר שפתיים
אך למותר להודיע את כל היקר אשר הלך מעמנו ע"י אבדת
שלימות הלשון, וגם המעט הנמצא בת"כ יש בו מלות מוספקות,
כי לא נודע ברור עניניהן, ופרטי הוראותיהן, אכן ניחם
להן ענין הנערך אל המאמרים אשר נמצאו בהם; גם נבקש
להן לפעמים עור מלשונות המורחיים הקרובות אל העברית
ונמצא כזה במקומות הרבה בפ"י רש"י והרא"ב בע ושאר גדולי
מפרשי המקרא. וכבר נהגו בימי חכמי התלמוד להביא ראיה
משאר הלשונות על מלות מוספקות שבמקרא כמ"ס במ"ס ר"ס
דף כ"ו לא ידעי רבנן מאי וטאטא תיה וכו'. והוא הענין
שהשיב החבר למלך הכוזב במאמר ב"ס י"ח "מצא אותה" (ר"ל
השפה העברית) מה שנמצא נושאה (ר"ל קהל ישראל) נתדלדלה
בדלותם וזרה במעוטם וכו' והיו חלו שלש לשונות מפותחות
מיתדות הארמית והערבית והעברית בשמותיהם ובהליכותיהם
ובשמותיהם וכו' והאמנם אין ספק שבימי חכמי התלמוד, עדן
היה קיים חלק רב מן הלשון הנשכח. מומנו אחרי הזמן ההוא
במשך זמן העתים. ויותר נחזה בימי חכמי המשנה שהמה
ידעו דרכי הלשון בשלימות כל ספק, ולכן לא סרו גדולי
מפרשי המשנה מלתת באור למלות שנמצאו במשניות, באופן
שיהיה מוצאן מלשון העברית. וגם השרשים אשר לא נמצאו
כלל

כלל במקרא והשתמשו בהם במשנה על משקל העברי, יתלו
החפרון בדיעתנו ויתרון דעת שלמות הלשון הנודע לחכמים
ההם, וכמו שבאר זה הר"מכס בפ"י המשניות ריש מ"ט
תרומות ובמ"ט כלאים פ"ב משנה ג' במלת ויוסף יע"ש, ואין
צורך להרבות ראיות אל הענין הזה הנגלה ומבואר לכל מבין,
ואמנם ראינו לעורר על זה בקצרה, למען הודיע על מה
הטבעו אדני הדרוש אשר שמונו מגמת פכינו אליו.

והנה המעט הנשאר לנו מן הלשון, מאת ה" היתה זאת,
כי הקים אנשים חכמים וכבונים לבנות חומותיו
ולקיים את עמודיו, ולהרחיב את גבולו, עד כי ימין ושמאל
יפרץ ואין מחסור דבר אשר לא כוכל לבטא בו בשפתים.
ומשכיל על דבר ימצא טוב עריו ותבונתו, לכלכל דבריו
במשפט, וכל איש אשר אהבת הלשון נוססה בו, ירומם
קרנה להאיר דלתות נחשת ולעשות בריחי ברזל למען לא ישלטו
בה זרים המנגדים לדרכי הלשונות, וילמד דעת ודרך תבונות
מן החכמים הקדמונים אשר השתמשו בה ברבות טובתה, כי
עמד טעמה בה ולא הורקה מכלי אל כלי, ובגולה לא הלכה.
וכל המלות הנמצאות בדברי החכמים אשר השתמשו בהן בעת
ההיא, אין ראוי שיפול הספק בהוראותיהן ומושקליהן, אף
כי נפלאות הן בעינינו, כי המה ידעו את משפט הלשון,
ובעקבותיהם כלל, ואת חקותיהם נשמור, ובאורם יהיה לנו אור המאיר
כשמש בזהרים. וככל אשר עשה הרמ"כס בבאור פעל תרם ויפך
אשר זכרנו שלא הרחיקס ממשנה הפעלים העבריים אף גס כי
בלעדס אין מחסור בלשון כי המה נרדפים מן הפעלים שנמצאו
במקרא, מ"כס בהמצא בדבריהם מלה על משקל העברי
המבשרת איזה הוראה אשר לא התבאר ענינה כל כך במלה
האחרונה בדרכי המקרא וקרובה אליה בהוראותה, שאין ראוי
שנעזוב ההשתמשות במלה ההיא אשר יש בה תוספות באור
הענין. ואיני מסופק בדבר הכלל הזה הנוהג גס בשאר
הלשונות שנוכחים בעלי הלשון ראייה מן המלות אשר השתמשו
בהן אנשים חכמים ויודעים מבעלי הלשון ההיא. ויותר מזה
ראוי ונכון הדבר לעשות כן בלה"ק, בעבור שאנחנו עדים
בדבר וידענו בדיעה נאמנה שכל בדיעמינו חלק רב משלמות
הלשון אשר היה נודע בימי קדם, ועוד נוכיח לקמן שיש בלי
ספק בדברי ח"ז פעלים עבריים אשר לא נמצאו בכתוב.

וזהו חמת שהזקדקים האחרונים ויש מן הראשונים פרו מן
 דרך הזה, ומאנו לשם את הכלל הזה בל"ק, ויש
 הסוכם על משענת מאמר ח"ל שאמרו, לשון תורה
 לעצמה ולשון חכמים לעצמן. ואנכי בעניי לא
 אמא משען ומשענה במאמר ההוא, לרחק את הכלל
 הזה, ואף כי בכער אנכי מדעת וידעתי שכל מלבי ומך ערכי
 מלחלוק על הקדמונים, ולהכריע בין הדעות, תלמידי האהבה
 אל האמת אשר בלבי כתנור בערה, ולא אוכל למנוע מחוות
 דעי בבואור המאמר הנזכר ואומר. כי לשון זה לא מלאתי
 בש"ס רק במקומות שהקפידו החכמים על תלמידיהם ובהוריו
 אותם מלשנות לשון המשנה או ההלכה מן הלשון המקובל אלס,
 ומורגל כבר בפי החכמים אשר בחרו חיזה מלה, ויחדו לה
 חיזה הוראה מיוחדת, אף שיש יתר בבואור במלה אשר יבחרו
 בה ע"פ דרכי המקרא, מ"מ לא ראו לתת רשות לתלמידיהם
 להשתמש בלשון אחר על הענין הזה מזה שהסכימו כבר
 החכמים הקדמונים. אע"פ שאין המלה היא מובחרת כל כך
 ע"פ דרכי המקרא, רק היא מלה מיוחדת מוסכמת הוראתה
 ע"פ החכמים (וכמנהג כל החכמות להיות בהן מלות מוסכמות
 מבעליהן כנודע) ובענין הוראת מלת פגול שעיניה לשון
 תעוב כמ"ס רש"י ב"פ קדושים. והשם הזה נאמר במקרא
 באסור עבודת הזבח במחשבת חוץ למקומו, ובכל הש"ס
 מיוחדת הוראת השם הזה והפעל שלו על עבדת הזבח במחשבת
 חוץ לזמנו, כי חוץ למקומו פסול יקרא בדבריהם ז"ל כנודע,
 וכ"כ רש"י בבואור במ"ס פסחים דף י"ו ע"ב בד"ה חיזה עון
 הוא נזא וכ"ו. וכ"ה ענין מובעת ומצנפת כמ"ס התו"ס
 במ"ס יומא דף כ"ה ע"א בד"ה נוטל מצנפת של אחד מהם
 וכ"ו י"ע. ולכן הזהירו מלשנות הלשון כי חששו מן יהיה
 השנוי ההוא סבה לפרדות וחלוקת בישראל, אחרי שכל אחד
 יבנה במה לעצמו, וישתמש באחת מן המלות שיבחר בה,
 ופן ואולי ברבות הימים תשתכח המלה אשר הוכחה בעצם
 וראשונה על הענין ההוא בהסכמת החכמים, ויתעוררו עי"ב
 פסיקות על הבונה האמיתית ולא יודע על חיזה אופן שהיתה.
 כי נקל הדבר מאד להשתנות חיזה ענין ע"י פשתנות הוראות
 השמות הנרדפים, וכמ"ס בתי"ט בפ"ק דעדות בד"ה אלא
 שאדם חייב וכ"ו. והיינו טעמא שחייב לומר בלשון רבו שהרי
 יש

יתלו
 מים
 מ"ס
 וזון
 מין
 כל מה
 זאת,
 חומותיו
 ושמאל
 פתים.
 דבריו
 יומם
 שלטו
 תבונות
 כי
 הלכה.
 בעת
 אף
 הלשון
 המחיר
 ופן
 גם כי
 שמתאלו
 העברי
 דן במלה
 מן רחיו
 ת באור
 בשאר
 השתמשו
 תר מזה
 ו עדים
 משלמות
 ויש בלי
 וזהו

יש טעם בלשון למה אמר כן, כל שכן שלפעמים אפשר
 ששכחנו לשון אחרת שאפשר דלא למשמע מייבש בלשון
 כפי המכוון בלשון שאמר רבו, וזהו מה שאמרו בביאור מאמרים
 לשון תורה לעצמה וכו' כלומר שאין ראוי שיכול לב חכם על
 איזה מלה שהשתמשו בה חכמים ואינה מסמכת עם דרכי
 המקרא, כי אמנם דרך החכמים כן הוא, שלא יתקשרו
 בעבודות ונהגי הלשון, רק יסכימו לפעמים על יחוד איזה
 הוראה לאחת מן המלות, והיא תקום לעד בדבריהם על
 הענין ההוא ולכן אין לשנות מלה מן המשנה או הכהונה בלשון
 הלכה, למען הקריב אותה אל לשון הכתוב, והיו מקפידים
 על זה כששמעו מפי תלמידיהם שהכילו לשאת על שפתם מלה
 הכהונה במקרא ועזבו המלה המוסמכת מן החכמים על הענין
 ההוא. כמ"ש במ"ס ע"ז דף כ"ח ע"ב בעא מיניה ר"א אסי
 מ"ר יוחנן יין שמעכו ככרי מהו? אמר ליה ואימא גוזוז?
 אמר ליה אלא כדכתיב קאמינא! טבחה טבחה מסכה יינה
 א"ל לשון תורה לעצמה וכו' אף שולת בס"ב כראה ע"פ דרכי
 המקרא מכוונת יותר אל הענין הנאמר שם כמ"ס התו"ס שם
 בד"ה כדכתיב קאמינא יע"ש. וכן במ"ס חולין דף קל"ז ע"ב
 כי סליק איסי בר הכי אשכח' ל"ר יוחנן דקא מתני ל' לבריה
 רחלים א"ל אתגייהו רחלות? א"ל כדכתיב רחלים מאתים
 א"ל לשון תורה לעצמה וכו' ויהי זה להם כי חששו פן יבואו
 עוד אנשים אחרים ויטעו בעניניהם השמוש במלות כבשים או
 כבשות ויכול להיות שברבות הימים תשתבח המלה הנשנית מפי
 רבינו הקדוש ויפול עי"כ הספק על אחד מן הענינים אשר הוא
 המבדיל בין הגרדפים ההם, ואף שיביא הענין רחוק במאד
 מאד מ"מ עשו בזה שמירה יתירה ומעולה בזה שלא הביחו
 לשנות דבר מן המשנה. והעד הנאמן על העירוש הזה הוא
 מה שלא השיב שם איסי ל"ר יוחנן ממשניות ערוכות הן בדינו
 שהשתמשו החכמים במלת רחלים כמ"ס חזן מן הרחלים הכפונות
 (שבת פ"ה) ואין הרחלים יוצאות חפונות, אמר גמלים וגומר
 רחלים (בלאים פ"ט) הרי שגם לשון חכמים כן הוא וא"כ מה
 זה הקפיד ר"י יוחנן? אלא ודאי לא היה קפידא רק במקום
 ההוא דוקא כדי להרחיק החלופים והשנויים לטעם שהתבאר.

וע"פ הדברים האלה התברר שמה שאמרו חז"ל לשון תורה
 לעצמה וכו' אין המאמר הזה כולל להיות לשון מיוחדת
 ודרך לעצמה לכל דברי חז"ל, רק שלמדו בזה שאין פלא
 בהנמא בדבריהם איזה מלה היוצאת חזן מדרכי המקרא, כי
 כבר

כבר יתכן
 וזהו המ
 הענין ה
 לשון ה
 שהשתמ
 הוא, ו
 שם ופני
 אותם ה
 לב מן ה
 בין הגר
 בנחמיה
 פלגם ב

מנה

מנהגו ע
 עם המק
 אשר לא
 על כל ה
 אל המל
 השניות
 וחלופיה
 והגניזה
 אשר יש
 בחילוף
 החלופה
 חלופת ה
 טוב עשו
 תפלותיו
 תורה ל
 איש לה
 ולא לה
 הכונה ה
 ירדו כעס
 הרמ"ב
 י"ש,

כבר יתכן היותה מוסכמת ע"ס החכמים על איזה הוראה מיוחדת.
 ואולם המלות המצאיות בדבר הם ו"ל על מהנה טבע הלשון
 העברית ומלכשות בסימני הכתב וטעמי הנופים וזולתם על דרך
 לשון המהרה אף שלא נמצא שרש ההוא כלל במקרא, מן
 המשתמשים באיזה שרש על משקל אחר מן הנמצא במקרא שרש
 ההוא, ראונו למדוך יעל שלמות ידיעתם ולגזור על כל אלה
 שרשים הפעלים עבריים מפלטי לה"ק הנשארם לנו לפלטה מלבד
 אותם המצאיות בתנ"ך וכמו למדרם בין שרשם לה"ק. ורחב
 לב נתון המלך אשר בימותינו לא יפלא ממנו דבר להכדיל גם
 בין הכרדפים המצאיים בדברי חז"ל מילדי העברים ודומים
 בדורותיהם לכורתת איזה שרש הנמצא בתנ"ך, וזהו זהר
 מלכס בזה לשונינו הקדושה ודכ עוז ותעזומות לצם ברוכי ה'!

מִצְתָּה כִּים את פנינו להוכיח, שאותן הפעלים שהשתמשו
 בהם חז"ל ולא נמצאו בכתוב ישגובם שחין המלש
 מלבדו על היותו מילדי לה"ק, וזה רחמי מקום להוכיח
 עם המדקדקים הנשנים נוסחות תפילותינו בהנחל כדן דבורים
 אשר לא נמצאו דומים בכתוב. כי האתנם באיך להם טובה
 על כל הטוב ההוא אשר השינו לעשות, ושמו את לבם לקרבה
 אל המלאכה הזאת לישר הדורים ולתקן נוסחות התפלות ממוקשי
 הטעיות, ולהרים המכשולים אשר נפלו בהן בשבוי הכחות
 וחלופיהן וחלופי חלופיהן, והניבו ציונים לזוהם המתב
 והנביא והדגש והרשי שם למאורת שנים בהכנת המלות והמחמרים
 אשר ישתנה עינים על ידיהם, וישמחו את הרבנים לנאקה
 בתראון קשר הפעלים והמחמרים היצאיים חוץ מטבע
 המליצה הנחותה וכיוצא בדברים אלה שיש מקום
 לתלות המכשולים בשגגת המדפיסים ועצמותם, אכן לא
 טוב עשו כמה שגזרו שחין ראו להכניס מלה תלמודית בנוסח
 תפלותינו. אף כי אחת יתבה חכם, וכל איש משכיל יתן
 תודה לדבריהם, כי כן המשפט לאלהים הוא, ושראו לכל
 איש להתפלל ולהתגבל תחיתו לפניו יתעלה בשפה כדורה,
 ולא להתערב לשון אחרת בלשון הקודש, וגם על תכלית
 הכונה הזאת תקמו אנשי כנסת הגדולה סדר תפלותינו, למען
 יהיה כעס ככהן, ולשון עלגים תמחר לדבר צחות, כמו ש
 פרמ"ס בהלכות תפלה פ"א הלכה ד"י כיון שגלו ישראל ו"כו
 ע"ש, אף מי הנד להם הדבורים התלמודיים שגזרו עליהם
 שם

שהם מלשון ארמיו כי לא מילדי העברים המה ? הנם שלא
במאזל במקרא ? — הנם כמו כן לא במאזל שרש יבן ותרם
במקרא, וע"כ לא עלה על לב טהור הרמ"בס ז"ל לומר בהם
שאינם מלשון עברי, רק תלה המסרון בדיעותנו ויתרון הכשר
חכמת הלשון הנודע לח"ז, וכן נאמר בכל הדומה לזה מן
המלות שהשתמשו בהן בסדר תפלתינו. כי לולא שידעו מיסדי
התפלות שהמלות ההן מוצאן ומובאן מלשון העברי, לא היו
משתמשים בהן החכמים השלמים ההם בעלי הלשון הנחה, ולא
היו נותנים להן מקום בסדור התפלה, אחרי שכל מונות
פניהם לדבר וללבוש את כל דברי קדש הלולים, ולא יעבור
זר בתוכם וכדברי הרמ"בס. ולכן אם המוצא תמוזא חיזה
דבור בלשונם, הנראה מתנגד לדרכי המקרא, לא נגזר
בתפילת הדעת על היותו שלא כדת ומשפט הלשון, רק מוטל
על כל איש לתקן הדבור ההוא בכל מה דאפשר, עד שיביא
דבר דבור על אפניו, כי הם היו בעלי הלשון, ומי מוטל
יגיד על פניהם דרכיהם כי לא כן עשו במה שכתרו לפעמים
משקל או פעל אחר ממה שהם המקרא בו ? כי לולא שידעו
כי חק לשראף הוא המשקל או הפעל ההוא לא היו בוחרים
בו, ולא זו בלבד שכונו בלי ספק על ההוראה המיוחדת
המוכלת בין הנרדפים, יש ג"כ לחק אף בחירתם במשקל
אחד יותר מכולתו להיות כותם לרמוז בו על רויס נעלמים
מפלאות תמים דעים, ועכ"פ כלם שרשי לה"ק המה אף שלא
במאזל במקרא.

ומלבר מה שהשרשים הנמצאים בתפלותנו יש להם משקל
לה"ק הנכדל ממשקל לשון הארמיו, הנם גם
מלות הטעם שאין להן משקלים נכללים יש מהן במשנה ונוכל
לקרוב נקל אל לשון המקרא כמו מלת **מִיָּין** שעיניה השאלה
על מקום מוצא ההלכה, היא בעצמה הוראת מלת **מִיָּין**
באתם (בראשית מ"ב) רק שבמלת מאין כתובה הא"לף, וזי"רי
המ"ס מורה על חסרון הכ"ו מומלת מן, ובמלת מיני כתובה
הכ"ו, והא"לף מומלת אין כבלעת כמנהג איתיות א"היו ע"ד יתן
ה" את שלתן (ש"א ח') שהוא כמו שאלתן. ועד"ו מלת
אפילו מורכבת מן **אף** **אלר** והלמ"ד דגושה והראוי במסרון
הנ"ד אחרי הפ"א רק שנהגו ח"ז לכתב היו"ד אחרי חירק קטן
וכן

וכן וי"ל
במשנה ב
לשון ש
שאלתיה
ב" ע"כ
(פרה פ)
מאז דומה
צד וכן
מסדרין
רחוקות
מלות אחר
עבריות
בני התע
שאר הכר

שמות
במאזל
בלשון,
ומובד
המקרא
היו"ד במ
חינוק
דוד (ש)
ירמיה
הגורות
שם לך
לירד לך
שונה
כנודע
בברכת
ללל במ

וכן וי"ו אחרי שורק קטן מפני מסרון הנחוד מדבריהם ז"ל כמ"ש
במשנה ב"ק פ"א בהמה חיבה מועדת לא ליגח ולא ליגוף ולא
ליטוף שבכלל כתובה יי"ד אחרי הלמד אף שיבוא דגש בזה
שאחריה לתשלוס נון פ"א הפעל, וכן אמרו בג"מ כתובות דף
ב' ע"ב לא נשאו לא קתני אלא לא נישאו, וכן המים המוכים
(פרה פ"ח) שהכף דגושה כמ"ס בתי"ט טס וכתובה בוי"ו ורבים
מאד דומיהם. גם מלת פִּי צֶדֶד היא מורכבת ועניה פא"י

צד וכן מנחתיה כתובה ב"ס במדבר רבה פ"ד הא כאי נד
מסדרין לחם הפנים וכ"ו ובהנה מלות רבות בדבריהם ז"ל ולא
רחוקות הנה מלקרב תולדותיהן מלשון העברי, ואלו מנאנו
מלות כאלה נסדור תפלתנו היינו נמרים עליהן כלי ספק שהן
עבריות אחרי שדעת שפתם ברור מללו שפה אחת בלה"ק וכל
בני התערובות מלשונות אחרות הרחיקו מסדר התפלה ומוטטנע
שאר הכרכות וכלל אשר יאירו נרות מערכת דברי הרמב"ם ז"ל.

ומן הטעם הזה נראה לי לקיים נוסח ברכתנו לַיִשֵּׁב

בסוכה, ודלא כמי שאומר שראוי לכתוב לַשִּׁבְתָּ בעבור

שהוא המשל הנמצא במקרא משא"כ משקל מלת לִשֵּׁב שלא
נמצא כיוצא במקרא? כי אלו לא היה המשקל הזה ברור
בלשון, לא היו דוחרים בו מתקני הכרכות וכ"מ בטע שקדם.
ומלבד זה אין כ"כ זרות במשקל הזה אחרי שיש לו סמך מן
המקרא כמה שמנאנו בשאר הפרטים מנחי פ"א י"ו שתנוח
הי"וד במקור עם אותיות ב"ל כמו בִּיבֵשׁ קצירה (ישע' כ"ז)

אינו מניח לו לַיִשֵּׁון (קהלת ה') ובגרי' הלמ"ד לַרְאָא מפני

דוד (ש"א י"ח) ואף כי כל אלה הם בחולם עין הפעל מ"מ
ירטנו מאבותנו קריאתה בני"רי וכבר נשתנה גזרה זו משאר
הגזרות כמה שהעין נקודה בני"רי בלוי ועתיד מוכיח הקל כמו
שם לך רד יאשך אֵלֶךְ חָרֵד ודומיהם ובדברי ח"ל גם בחלף

לִיָּרֵד לִילֶךְ נקראים בני"רי ואינו רחוק כ"כ ממשקל העברי אחרי

שמנהג הלשון הוא להיות המקור דומה למשקל היחיד בלוי
כנודע למתחיל'ס במלאכת הדקדוק. ויותר מזה יש להתעורר

בכרכת להפריש חלה שהפעל הזה מענין פרוד לא מנאנו
כלל במקרא בבנין הפעול, אבל מנאנוהו על ענין אחר כקטעוני
שפריי

וכרית (משלי כ"ג) שהוא מענין עקובה ויש כמוהו הפירות הרבה
 אם נמים לבנו עליהן. אף באמת כל הענין הזה סובב והולך
 על הכלל שאמרנו שמלבד שאין לתפוש על מיסדי תפלתנו בדברים
 באלה, אדרבה נביא מהם ראיה, ועל דרך משל כאמר ממה
 שזכרנו הראות שתקנו לומר בברכה להפריש מלה אין ספק
 שידעו בדבור משפט הפעל הזה כי כן הוא, ואכחשו עדת
 ישראל בכבוד על כל דבריהם הנאמרים באמת ודק ונשתמש
 גם אכחשו בשרש פריש בבנין הפעיל על הענין ההוא וכן כאמר
 בחלת מזהל לנו, המזהיר נשמות ודומיהם שלא נמצאו
 בכל במקרא ונמצאו במשבע הברכות, וכן אמרו במ"ס ב"ב
 ה"כ ע"א ויקח ויחזיר מבני ל' ? ופשוטו כמשמעו שהיה לו
 לכתוב ויחזיר ואילו לא היה הפעל עברי לא היה מאמרם חסר
 כלום באמרם ויש מבני ל' . —

גם לא נכונים המה דברי המנהיג בברכת התורה לעשות

במ"ן בתת טעם שבהם כונת הברכה על הפלגול
 התלמודי והמלה נגזרת מן כי התעסקו עמו (בראשית כו)
 הכתובה במ"ן, והוא טעות מכמה פנים. ראשון אין הוראת
 ענין מלת התעסקו מלשון ריב ומלה כמו שנבאר עוד. ועוד
 לו יחי כדבריו, עדין לא תקן כלום, בעבור שלא נמצא
 השרש הזה במקרא רק בבנין התפעל ואין לגזור ממנו בנין הקל
 כמבואר חל המדקדקים. ועוד שאין זה ענין הברכה כי עקר
 כוונת הברכה היא על הטורח והיגיעה וכנות המחשבה הטובה
 והסדרת טרדות עיני העולם מלבו בשעת הלמוד, והפלגול
 בכלל הזה, אבל לא שבהם ענין הפלגול עקר כוונת הברכה
 (יבין במ"א וט"ז ח"א ס"י מ"ז) והוא בעצמו ענין מלת התעסקו
 כלומר שהיו טרודים ונתעצמו עמו בדברי הריב הזה והוא ג"כ
 ענין מלת עסק בכל מקום שגזר בדברי ח"ל וכ"ה דעת

אונקלוס ר"ש הרא"ב ור"דק ושאר המדקדקים ונפרשי המקרא
 ואין פנה פה ומנסף להוסיף המלה הזאת מענין עסק שבדברי
 ח"ל, האומנם שכתב ר"ש ו"ל עסק ערער אין כוונתו להיות
 הוראת המלה הזאת מיוחדת על הענין ההוא דוקא, רק שבא
 ללמד על ענינו במקום הזה, לפי שלשון עסק כולל כל
 הענינים הנעשים תחת השמש אשר ימים האדם אל לבו ויטרד
 את מחשבותיו בהם אם למלחמה אם לשלום או לשאר הענינים.
 לכן הורה ר"ש ו"ל בלשון הנא שנקראת הזה ענינו על עסק
 ערער

הערער והוא כולל ואח"כ מפרש בדבור שא"ל "כי התעסקו עונן
 "תעסקו עליה במריבה וערער" ירנה בזה שהעסק אמנם היה
 במריבה וערער וכ"פ הר"אם ז"ל • הרי שדעת המדקדקים
 והמפרשים בהוראת מלת התעסקו מסכמת לדעת הפוסקים בזכות
 ברכת לעסוק בד"ת ושאיין הכדל כלל בין מלת התעסקו הכתובה
 בס"ן ובין השרש הזה הנזכר תמיד בדברי ח"ז בס"מך ואולם
 במקרא לא נמצאו שרש הזה בשאר הכנינים אבל בדבריהם ז"ל
 מנא"ם לרוב בכנין הקל וגם בכנין הפעיל באמנם ומעסיקין
 אותנו עד שיגיע זמן השחיטה (יומא פ"א) ואין ספק שהיה
 ברור אלם שמוש הפעל הזה בכנינים האלה •

ואם יאמר האומר שהאמת כן הוא שהוראת השרש הזה
 אחת היא בסין או בסמך, ומ"מ ראוי לבדק לעשות
 בסין אחרי שנמצא כן במקרא, וזה שהשתמשו בו ח"ז בס"מך
 כותם בזה להיות הולכי דרך ואוילים לא יתעו בקריאה והוראת
 המלות שהן משרש הזה אחרי שדבריהם ז"ל אינם מנוקדים
 ונקל להתחלף ענין השרש הזה לענין עשוק וגזל ע"י חלוף
 וסנוי הקריאה וכמו שכתבו כן גם בשאר השרשים כשרש ארם,
 יחס, כרם, ודומיהם הכתובים במקרא בסין וגם השתמשו
 בהם בס"מך בכל מקומות מושבות? התשובה שאין הטעם
 הזה אמת, כי כבר נמצאו שרשים שהשתמשו גם המה ז"ל
 בהם בסין בשרש שבר שום וזולתם וכשאלו חל תקרא ושם חלא ושם
 (סוטה דף ב") היה זה המקום היותר ראוי לכך לכתוב המלה
 בסמך לפי הטעם ההוא א"י שאין זה טעם הדבר רק שהאמת
 כן הוא שהיה ברור להם להיות עקר השרשים ההם בס"מך אף
 כי המעשים הנמצאים מהם במקרא כתובים בסין • וכמו כן
 נמצאים שרשים רבים בכתוב כמו שמת עבית **בנשית** (דברי
 ל"ב) ושדרות בארזים (מ"א ו") בשורי מהם (הושע ט') והנשאים
 בסבל עומשים (נחמ"ד ד") כל אלה וכיוצא בהם עקרים
 להיות בס"מך כמו שאלו מהם לרוב במקרא ומתי מעט יכול
 בסין תמורת הסמך ע"פ המסורה • וכן יש מהם בהיפך זה
 כמו וסוכרים עליהם יועלים (עורא ד") במקום וסוכרים והגע
 בעצמן אלו לא היה נמצא במקרא משרש עמם כ"א מלת
 והנשאים בסבל עומשים היינו אומרים ב"כ שראוי להיות תמיד
 בסין, ובאמת רואים אמתנו כי לא כן הוא וכן באמר שרש
 עסק להיות עקרו בסמך אף כי השנים הנמצאים ממנו במקרא
 כתובים בסין, ולכן אין לשנות הנוסחא •

ויש עוד חלופים ושנויי נוסחאות במחברת המחבר
ההוא ובמחברת שערי תפלה להר"ז ז"ל
בכונים על היסוד הזה אשר לא יקום בהתנשא
הכלל אשר יאיר כפתח דברי, ועל אודות הכלל ההוא
שמי מחקרי ויזאתי בדרוש הזה לשאול את פי
דורשי הלשון ואובכי האמת, ואם שמי כוזב מחסי
במחקרי, כחשי בפני יעני, והמה יורוני ובמעלי לזק
יכחוני ויתנוכו לבכי בדבריהם ויאירו עיני באור
חכמתם כי את האמת אהבתי. והנה בעת זאת
דברי המחבר ההוא בתחלה לאור בענין הנהגתו במלת
לעסוק קראתי לו לשלום במכתב דברי דודים והודעתי
לו שגגתו אשר שגג בהנהגה ההיא ושם ערכתי
טענותי בקצרה כפי המספיק לנכון כמוהו. אך
האמת אגיד ולא אכחיד כי דרכו כסתרה נפלאות
מומי לא אדע מדוע לא ענה אותי דבר לא בדבור
ולא במכתב, ואמרתי אני אל לבי שתיקתו כהודאה
דמיון עד כי זה שנתיים ימים הגיד לי בפ"פד
שיט באזרו מכתב תשובה על טענותי אשר קרא
בשם באר עשק ולא היה המקום והזמן גורם
לחקור על אודות הבאר ההוא, ולשואל חכיתי עד
הנה לשתות ממי בארו, לכן חפרתי את הבאר
הזאת וקראתי את שמה רחובות כי עתה הרחוב
ה"לנו את גבולות הלשון, ואולי יעשה גם הוא כמוני
להסיר מכסה בארו למען ישתו את מימיה הנמצאים
להקטיב מענהו, והמתאווים להעמיד את תפארת הלשון
על תלה, המה יבחנו את דברינו ולאמת יוציאו
ונשפט ויוכיחו בין שנינו והיה זה שלום.

הקטן חיים קעסלין מברלין.

ג
תולדות גדולי ישראל
יפקד מקומו

ד

תולדות הזמן יפקד מקומו.

ה

בקורת ספרים חדשים

ספור כני כהרות מ"ר שמעון בר"א קאפנהאגן
נ"א באגן, כוכא, דפוס פרופס, שנת
ת"ק"מד לפ"ק, שמינית העלה.

ספור הזה מספר בתלמות אשר מלאה יושבי
ארצות כהר רי"א בארץ העבר מופני מני
הקרב הנורא, ואת אשר הצילס ה"א בחמלתו ובחסדו
הגדול, חסד ה"א מלאה הארץ ;

מחשבת הסופר (עלה ג') "לכבוד מלך הכבוד
למען דעת כל עמי הארץ את מעשה
ה"א כי נורא הוא ולמען ספר שמו בכל הארץ ;

ויפה דבורו בפתיחתו לספרו (עלה ד') שהשמות
הנורא אינה לכד דרך כלל על מדינה אחת
או עיר אחת כדעת קצת אנשי פילוסופיא, כי חס
עיניו

המחבר
ל
המחבר
הוא
ת פי
מחסי
זרק
באר
זאת
במלת
אודעתי
ערכתי
חך
בכללות
בדבור
הנורא
בפ"א
קרא
נורא
עד
הבאר
רמיז
במוני
מזא
הלשון
ויחז

א

עיניו פקוחות על כל דרכי בני אדם לתת לאדם
דיקא כדרכיו וכפרי מעלליו אם טוב ואם רע -
ומאן דאמר רחמנא ותרן וכ"ו - הוא מרומים ישכון
גבוה מעל גבוה ועליון מסיפין בכולי עלמין עלאין
ותתאין בסקירה אחת - וכמאמר המלך דוד ע"ה כי
רם ה' ושפל יראה, וכן א"ר בכ"מ שאתה מוצא
גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו וכ"ו וחלילה לחלילה
לאמר עוב ה' את הארץ ;

ובתוך הספר ראינו וישמע לבנו על צדקת קאינו
הארץ ורווחיה אשר עשו בישראל לעזרם
ולשעדם בכל צרתם בכל נפשם ובכל מאודם ולא חלקו
בין אומה לאומה (עלה ט"ו וי"י) : וגם אחינו בני
ישראל הדלים הטיבו עם אחיהם אשר לא מיישראל
כמה, לתת להם חלק בהמתנה אשר קבלו לנפשם
(עלה יג") מי יתן והי' לבדם זה כל הימים לשבת
כאחים יחד בשלום ואחוה, ואין איש מתגרה ברעהו,
כי בני אב אחד כלנו : ועל כל מזדיקי הרבים שזכר
הרב המספר, אנו עונים אתו פה אחד לאמר ישלם
ב" פעלם ותבי משכרתם שלימה מעם אדון כל הארץ ;

אך על זאת משפטים ידבר המבקר את הרב
המחבר, אחרי ראותו כי יש לו יד ושם
בכתבי קודש, והוא יודע ומבין בצחות לשונם, למה
לא העריך את כל הדברים האלה בשפה ברורה ונקיה?
ומה לו לערב דרוש ומליצה יחד ? חצי מדבר עברית
וחצי מדבר ארמית, וכבר אמרו ח"זל לשון תורה
לחוד ולשון חכמים לחוד, ובפרטות לא באוה לחבור
חלוצי להעשות בו כן, כי איך ינעם אל הקורא
המשכיל, מיד אחרי ההתפעלות שרחש לבו בדברי
המלצין " כאשר באזינו שמענו ואבותינו ספרו לנו אשר
" פעל צימיהם בימי קדם, כן ראינו עין בעין
" נוראותיו ונפלאותיו אשר עשה עמנו " עתה בדורנו "
מאמר עתה אקום בקימה שאין בה הדור " מדבריו "
המה פחותים גם מנדרגת הגדה זכה ונקיה (אם
שם אמת בוודאי) ? או מיד אחר ששר עם דוד
המלך

החלך ע"ה" לכו חזו מפעלות ה" אשר הם שמוות
בארץ, דרוש ויהי כל מהם שנאמר ויהי אינו חלף צרה אחת
כי כן יתפלא הקורא, ולא ידע אם עת לבנות או עת לשחוק -
וכן עד תום כל דברי הספר כלם כתובים בלשון
תעורבות זה שאין בה הדור, כי פעם כמשל הקדמוני
יסית בשמים פיהו ועוד מעט וישל לשונו מתחת ללחץ ;

גם זה ראיתי והנה הוא רעה חולה באדם להרחיק
על ריב לא לו, ולקלקל את האנשים האלה
שאדם מחמנים את האמת קללה נמרצת. הכי לאלהים
יריב? הלא אלהים יריב לו כי לא ילדיק רשע.
ואם ירע בעיניו לראות דרך רשעים זלחה, הלא
ידע כי הוא עונס, ישאו אם קלל ואם לא קלל,
כי את מי נועץ ה" ויביטנו דרך משפט? ואף כי
באשר את האיש אשר מלאו לבו חכמה ודעת להזהר
את אחיו מבלתי פנות אל שני כוב, הנה בכל
זאת לא תאות הקללה בפי איש שלום המבשר שלום
ומשמיע ישועה מאת אדון כל המעים לרעים ולטובים
ועשה חסד ונדקה בכל הארץ ;

ופי'תי לראות את פתגמן הכתב הלא דמוק
הספור, היש בו דברים ומשכילים לבות
בני אדם ומלדיקים את הכותב לענות ברחמים על יזה
שנאל מפני יחיד, והנה הוא כלו הכל ורעות רוח
אין בו דבר טוב גם אחד. הכותב פוסח על שתי
בסעיפים ירא לדבר תהלה ירא לדבר תהלה, מראה
דבריו כמסמרות שלום, ובקרבם ריב ומדון ונתון תפלה
לדברי חכמים טובים ומשכילים, הלא אלהים ימקד
זאת כי הוא יודע תעלומות לב יושבי הארץ ;

וארם אסיים אזכור עוד לטובה איש יקר רוח
אשר על נדיבות יקום ה"ה התורני ה"
ששעון כ"ר ברוך מערגנטהיים כ"י, אחרי לפעול
טעם

לחם
ע"ה
שמן
עליון
ה" כי
מואל
תלילה

קלוי
לעזרם
חלקו
ו בני
וישראל
לנפסם
לשבת
עשרו,
שוכר
ישלם
ארץ ;

הרב
ושם
למה
קיה?
בברית
תורה
למבור
קורא
דבריו
אשר
בשין
רעו
בריו
אם
דוד
מלך

טבא יושר כחו על אשר אמן כחו להביא את
הדברים האלה תחת הדפוס, למען יספרו לדור
אחרון כי זה אלהים אלהינו הוא יבנהנו על מות;
וכבר אמר החכם מזרף לכסף וכור לזהב ואיש לפי
מעללו נכר; ובמקום נדיבותו תמצא גם ענותנותו,
כי אף שהוא יודע לדבר בלשון נחה ונקי' (כי כן
אומרים לי מידעיו ומכיריו) הנה בכל זה בכתב אמת
אשר כתב לכבוד אביו בסוף הספר, הלך בעקבות
הרב המספר, ויראה טעמו שלא למחזי כיוהרא
ולחדר פני זקן; טבא ברכה תנוס על קדקדו,
ויתברכו כל הנלוים אליו בו ובזרעו כימי השמים
על הארץ.

ל — — — ע

בה

ש מ ו ת

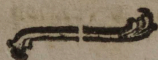
החתומים על ס' המאסף אשר נשכחו לשום להם מקום
בין העומדים במאסף לשנה העברה ואשר באו אחריהם
לקחת גם הכרכים אשר יצאו כבר לאור, גם
המה אשר יבואו עוד אי"ה.

הרופא ר' יעקב הירשבערג ר' שלמה ברעסלניץ
בקעינסבערג

הרב ר' אלי' זרפורגו בראדיסקי ר' דוד ווירטהיים בוויין
ר' גבריאל פרענקל פרימוס ר' דוד בר"ש לוקא בפראג
בפראג

ר' יודל טרויטנויא שס ר' משה ב"הרב מ" ליב פישלס שס
ר' אברהם ליב ליבסין ר' ליפמן לינדוויץ קאמיסיאנער
קאמיסיאנער בפאנסק

ר' נחום ברי' בקעינסק בערג

עבר על
ונפלה ת
כי בא
לא באו
היו,
הלך לו
נרפה גו
הרב הח
מנחם
שזכה לו
בעקבות
ה' עליה

נאלמט
נכלוגה,
בא אליה
זה לשונ